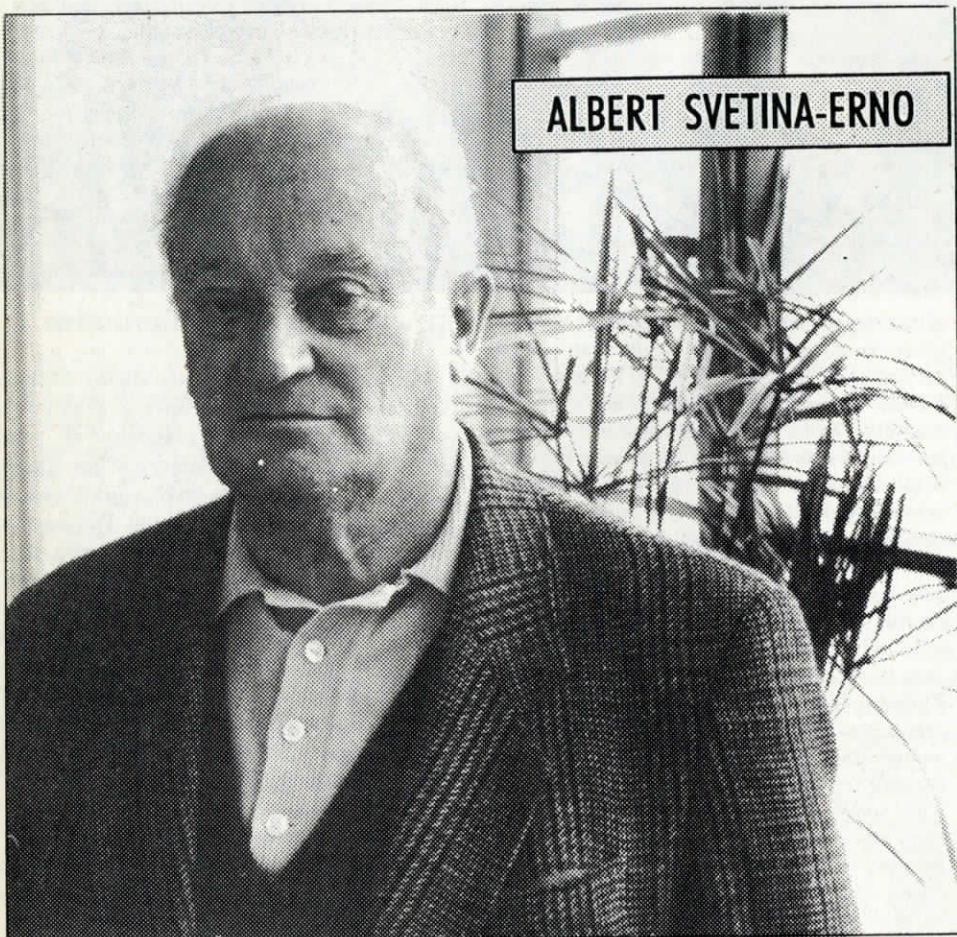

Streljaj in ubij!

foto MIHA FRAS

ALBERT SVETINA-ERNO

Mačkova desna roka naposled vendarle spregovorila

Za Zvezo borcev nekdanji partizan **ALBERT SVETINA-ERNO**, ki živi v Budimpešti, ne obstaja. Tudi v monografijah o NOB njegovega imena ni mogoče najti. Rodil se je leta 1915 v bližini Divače. Ko so pred drugo vojno Italijani preganjali Slovence in jih preseljevali na jug Italije, so ga starši poslali v Ljubljano. Tam se je izučil obrti. Med vojno je v OF organiziral odporiško gibanje. Na dan napada Nemčije na SZ so ga sprejeli v partijo. V Kočevskem Rogu pokoplje generala Franca Rozmana-Staneta, ki ga politika ni zanimala. Leta 1944 postane prvi pomočnik Ivana Mačka-Matije. Po vojni izključen iz partije. Pade v nemilost. Pobegne na Madžarsko, v naivni veri, da je na Vzhodu demokracija. Tam ga obtožijo, da je Titov agent. Rusi ga obsodijo na deset let strogega zapora. Madžari rehabilitirajo.

• Kako ste postali prvi pomočnik Ivana Mačka-Matije?

Bil sem v partijski šoli v Kočevskem Rogu, ko je v začetku maja 1944 CK pome poslal kurirja, ne da bi vedel, kam me vodi. Prispel sem v Stare Žage. Na javki sem dobil novega kurirja, ki me je pripeljal v center Ozne na Stražnjem Vrhu. Tam sem od Mačka izvedel, da me je CK imenoval za njegovega pomočnika.

• Od kod takšno zaupanje partijskega vrha?

Zato, ker so me poznali že od leta 1942, ko sem bil partijski sekretar ljubljanskega okrožja in sem imel stalne stike z vrhom v Ljubljani. Žena znanega tovarnarja **Staneta Vidmarja** (brat **Josipa Vidmarja**, op. p.) mi je priskrbela potrdilo o delu v njeni tovarni, tako da sem se lahko prosto gibal. Odhajal sem v Dolomite, kjer so bili glavni štab NOB, izvršilni odbor OF in CK. Tam

so imeli osvobojeno ozemlje in bunkerje, pred napadom Italijanov pa jih je varoval Dolomitski odred.

• Kakšno je bilo vaše srečanje z Mačkom, ste ga poznali že od prej?

Nekoliko sem ga poznal, čeprav sem imel glavne zveze z Leskoškom in Kidričem, ko je prišel iz italijanske internacije, pa tudi z Borisom Kraigherjem. O Mačku sem predvsem slišal, da je zelo surov in primitiven. Sprejel me je brez posebne pozornosti, rekel je samo, da me je CK izbral za njegovega pomočnika in da bom partijski sekretar v bazi, kjer bom urejal kulturno in partijsko življenje. Prav tako sem bil odgovoren za straže. Sredi maja 1944 je Maček dobil pismo iz Titovega štaba s sporočilom, da se mora nemudoma javiti. S svojimi spremljevalci je odšel v Drvar, ravno v času, ko so Nemci napadli glavni štab. Zaradi tega so se pogovori zavlekli, tako da se je vrnil šele čez mesec dni. V njegovi odsotnosti so člani partije zahtevali, naj skliče sestanek. Kritizirali so Mačkove metode, ki so bile povsem diktatorske. On sam nikoli ni hodil na partijske sestanke, ampak sem mu moral vedno poročati o čem se je govorilo. Ko sem po njegovem prihodu iz Drvarja referiral, je začel vpiti, kako da sem kritike sploh dovolil. Od partijcev, ki so ga kritizirali, pa je naslednji dan zahteval odgovornost.

• Ste vedeli za likvidacije političnih nasprotnikov partije in njihovo organizacijsko ozadje?

Že leta 1942 so bili v ljubljanskem okrožju obveščevalci, ki so bili izvzeti iz partijske organizacije kot celote in so bili neposredno povezani s centralo Varnostno-obveščevalne službe (VOS) v Ljubljani pod vodstvom **Zdenke Kidrič**. Na podlagi ovadb, ki so jih prinašali obveščevalci, je dajala navodila za akcije in ukaze za likvidacije.

• Je o likvidacijah odločala Kidričeva po svoji presoji, ali je bila izbira stvar širšega kroga ljudi?

Poleg nje so bili v tej skupini še **Dušan Bravničar**, **Stefan Brajnik** in praktično celoten partijski vrh. Umazane posle so opravljali zunanji pripadniki VOS-a. **Fran Tavčar-Rok** je kot operativec likvidiral do poletja 1942, v Dolomitih in okolici Dravelj pa je bil likvidator **Miha Babnik**.

• Menda so bili prav zaradi takšnih metod ljudje manj naklonjeni partizanskemu gibanju.

Ko sta bila glavni štab in izvršilni odbor OF v Dolomitih, je bilo treba teren očistiti vseh, ki so jih označili kot nezanesljive. V glavnem so pobijali civilno prebivalstvo, tudi cele družine, če niso pobegnile in se preselile. Zaradi prekomernih likvidacij so pred ofenzivo, spomladi 1943, zahtevali odgovornost obveščevalca in likvidatorja **Petra Cefuta-Gada**. Ker se je o partizanskih pobojih med prebivalstvom veliko govorilo, je Maček žrtvoval Cefuto in ga dal ustreliti. Hotel ga je prikazati kot glavnega krivca za likvidacije, čeprav niso potekale mimo Mačkove volje, saj je bil Maček poveljnik glavnega štaba. Ljudje, ki so zaradi tega morali zapustiti svoje domove in se umakniti v Ljubljano, so se med ofenzivo vrnili in začeli organizirati domobransko vojsko. Izrecno poudarjam, da je pred tem v Dolomitih ni bilo. Kot partijski sekretar zunanjega okrožja sem v zvezi z likvidacijami napisal poročilo, ki sem ga hotel poslati **Zdenki Kidrič**. V njem sem se pritoževal, ker nižji organi partije z likvidacijami niso bili niti seznanjeni, in sporočal, da se ljudje zaradi tega

odmikajo tako od partije kot od OF. Pa je pismo prestregel Maček in mi zagrozil, da bom moral zato odgovorjati.

• **Bi to pismo sploh kaj pomagalo, ko pa je Kidričeva sama dajala navodila za likvidacije?**

Seveda ne, vendar mi te stvari takrat niso bile povsem jasne. Šele pozneje sem izvedel, da je bila Kidričeva organizatorica likvidacij. Tudi če bi moje pismo dobila, ne verjamem, da bi se karkoli spremenilo.

• **Kdo pa je izvedel atentat na bana Natlačena?**

Franc Stadler-Pepe, ki je pozneje postal namestnik **Bojana Polaka-Stjenke**, poveljnika Vojske državne varnosti (VDV).

• **Toda prav Bojan Polak-Stjenka je izjavil, da je za likvidacije izvedel šele leta 1953.**

To prav gotovo ne bo držalo. Brigade VDV so aretacije izvajale skoraj po vsej Sloveniji, Stjenka pa je bil njihov poveljnik. Oficirji Ozne so znotraj VDV imeli celo svojo lastno obveščevalno službo. Tudi ta je iskala sovražnike in »protidržavne elemente«. Ni mogoče, da Bojan Polak-Stjenka ne bi vedel za likvidacije, saj so vsa poročila prihajala v glavni štab. In Stjenka je bil pri Mačku zelo priljubljen. Čudim se le, kako so mogli tako kompromitirano osebo izbrati za predstavnika borčevske organizacije. To pove veliko več o njeni naravi.

• **Kakšno je bilo ozadje dolomitske izjave in zmanjševanja vpliva krščanskih socialistov?**

Krščanski socialisti so zahtevali, da se po enotah komisarje imenuje tudi iz njihovih vrst. Partijski vrh je to ostro zavrnil. Kocbek, Rus in drugi so bili pritisnjeni ob zid. Če bi vztrajali in še naprej nasprotovali diktatu partije, bi tvegali svoja življenja. Po drugi strani so bili zaradi sodelovanja v OF preveč kompromitirani in jim je bila pot nazaj zaprta. Tveganje je bilo preveliko. Po dolomitski ofenzivi me je Leskošek poslal na Notranjsko. Rekel mi je, naj za spremljevalca poiščem nekega **Žana Moreta**, in me pospremil z besedami: »Pazi nanj. Ta ima zelo krvave roke. Veliko partizanov je pobil.« More pa je bil zelo prebrisan. Kljub njegovim »grehom«, ali pa morda prav zato, so ga skupaj z **Mitjo Ribičičem** in **Dušanom Bravničarjem** poslali na šolanje v Moskvo, v zloglasno šolo NKVD - Džeržinskega. Moreta so torej kritizirali kot morilca, hkrati pa jim je prav zato za likvidacije najbolj ustrežal. Neverjetna dvoiličnost. Ko sem od CK dobil navodila, da moram spremljati delovanje krščanskih socialistov, sem se na terenu na Kočevskem večkrat srečal z **Janezom Stanovnikom**, ki je bil njihov pripadnik. Moral sem poročati o njihovem pridobivanju mladine na podlagi krščanskega nazora. Ljudem so dopovedovali, da njihova religioznost in obiskovanje verskih obredov ni v nasprotju s partizanskim bojem. Pri tem je najbolj obscurno to, da je partija te ljudi vnašala v obveščevalne dosjeje, in to kot potencialne sovražnike NOB.

• **Kaj je bilo z njimi?**

Leta 1945 je bilo pred koncem vojne že okoli 17.000 registriranih »sovražnikov«. Registracijo je vodil **Branko Ivanuša**, ki je bil načelnik Oddelka za evidenco sovražnika pri Ozni. Podatke so zbirali za vso Slovenijo, nekoliko težje je bilo priti do njih na Gorenjskem in na Štajerskem. Ker se je v Slaviji po vojni govorilo

o 40.000 likvidiranih samo v Kočevskem Rogu, je jasno, da jih je bilo veliko že na tem seznamu. Zaupanja ni bilo niti v lastne ljudi. Aretacije so potekale tudi po brigadah med partizani, ki so veljali za nezanesljive. Posebno pogoste so bile likvidacije po prisilnih mobilizacijah, ker ljudje niso prihajali iz prepričanja. Če so bili kritični, jih niso zapirali, temveč likvidirali kar na terenu. V Črnomlju so bili zaporji, zapornikov pa je bilo kljub aretacijam vse manj. Ker ni bilo sodišč, je jasno, da so bili pobiti brez pravne podlage. Na ta način je bilo do konca vojne pobitih več tisoč oseb. Kako to, da je imel Tito med Slovenci največ zaupanja prav v Mačka? Predvsem zaradi njegove neomajne zvestobe. Ko se je Maček junija 1944 po pogovorih s **Titom, Rankovičem**

• **Kdo pa je izvedel atentat na bana Natlačena?**

Franc Stadler-Pepe, ki je pozneje postal namestnik **Bojana Polaka-Stjenke**, poveljnika Vojske državne varnosti.

in **Čečo Jovanovičem** iz Drvarja vrnili v Belo krajino, je sklical celotno vodstvo Ozne za Slovenijo. Poleg mene so bili prisotni še drugi načelniki oddelkov: **Brilej, Zore, Bojan Polak-Stjenka, Stadler, Ivanuša, Niko Šilih** in drugi. Povedal nam je, kakšna je bila vsebina pogovorov in nam dal navodila: »Rusi menijo, da se bliža konec vojne. Tito in Rankovič se strinjata z njimi. Zato množično likvidirajte, kar se le da. Teh likvidacij nikoli ne bodo obravnavala sodišča, pa še državnih sovražnikov se bomo znebili.«

Obstajajo torej dvomi, ali so se ljudje na t. i. »osvojenem ozemlju« resnično počutili osvobojene. Zanimivo je, da je Maček na nekem sestanku na Stražnem Vrhu kritiziral oznovce, češ da so Rusi v treh mesecih izvedeli več kot oni. »Takšne podatke nam prinašajo, za kakršne še sami ne vemo,« je rekel.

• **Kakšne podatke je imel v mislih?**

Predvsem tiste o krščansko usmerjenih ljudeh med partizani, ki svojega prepričanja niso skrivali. Če so jih videli, da sodelujejo pri mašah, so v njihove dosjeje zapisovali zaznamke o njihovi sovražni dejavnosti. Enako so obravnavali tiste, ki so imeli stike z angleškimi in ameriškimi misijami. Uslužbencem, ki smo delali pri Mačku, so bili stiki z njimi strogo prepovedani. Ni res, kar je zapisal v svojih spominih, češ da je isto veljalo za stike z Rusi. Ti so se lahko prosto gibali in zahajali na naše prireditve, sam Maček pa je k njim hodil po navodila. Pred nekim sprejemom ruskih vojakov me je poklical in ukazal, da moram zbrati ženske in dekleta iz okolice, ki se do Rusov nikakor ne smejo obnašati zdržano. Rusi žganja seveda niso pili tako kot mi, temveč kar iz steklenic. Čez nekaj časa so se začeli razlegati kriki, ko so Rusi začeli ženske nadlegovati in posiljevati, one pa so jim skušale pobegniti. Naslednji dan me je Maček poklical k sebi. Besen je bil, ker se ženske niso obnašale v skladu z njegovim ukazom.

• **Kako ste doživljali mesece po koncu vojne, ko so bili pokoli, predvsem v Kočevskem Rogu, prav množični?**

Ko sem delal v Slaviji, na sedežu Ozne, sem izvedel, da so likvidacije v Rogu najprej izvajale srbske enote. Pridružila pa se jim je še posebna enota, ki se je imenovala kar brigada za likvidacije. Njen poveljnik je bil **Zgonc**, s partizanskih imenom **Vasja**. Prek KNOJ-a, pod vodstvom **Bojana Polaka-Stjenke**, je bila neposredno podrejena **Mitji Ribičiču** in Mačku. Prva množična likvidacija pa je bila v Podutiku pri Ljubljani, neposredno po koncu vojne. Sredi junija 1945, v času hude poletne vročine, me je Maček poklical k sebi. Povedal mi je, da je dobil poročilo o pritožbah prebivalcev, živčih v vasi pod Toškim čelom, češ da je voda v potoku krvava. Po njegovem ukazu sem šel z zdravnikom in šoferjem pogledat, za kaj gre. Domačini so nam povedali, da je prišlo do okužb, zaradi katerih so poginile krave. Pokazali so smer, od koder so slišali streljanje. Šli smo na cesto za Gornikom proti Toškemu čelu. Zavili smo v gozd, čez nekaj časa smo zagledali spreletavajoče se lastovke. Takoj mi je postalo jasno, za kaj gre. Približali smo se in zagledali brezno, vendar smo se morali kakšnih sto metrov pred njim ustaviti, ker je neznosno smrdelo. Vrnili smo se v Slavijo po zaščitne maske, da smo se lahko približali. Brezno je imelo v premeru kakšnih 25 metrov, bilo je polno muh, od površinskega miniranja pa je bilo prekrito z drevjem. Ko sem to povedal Mačku in ga vprašal, kaj napraviti z breznom, je vzrojil: »Ja kaj... Ven pobrat!« Rekel sem, da za to delo potrebujemo ljudi, pa me je napotil v Škofijske zavode v Šentvidu, kjer je bilo ujetniško taborišče. Tam so mi dodelili 60 nemških vojakov, nekateri med njimi niso bili starejši od 18 let. Prepeljali smo jih do brezna, kjer smo postavili lesen oder in dvigala. Dali smo jim hrano, pijačo in jih opremili z visokimi škornji in zaščitnimi maskami. Začeli so odkopavati trupla. Ker je bilo brezno globoko, je delo trajalo skoraj tri tedne. Nemški ujetniki so trupla nosili kakšnih dvesto metrov nižje v dolino, kjer so jih zakopavali v jarke. Bilo je okoli 900 do 1000 trupel, vojaki različnih vojsk. Imeli so predvsem uniforme slovenske domobranske in hrvaške vojske. Med njimi so bili civilisti, tudi zelo mladi, morda stari 16 let, in celo ženske. Večina jih je bila od blizu ustreljenih v tilnik. Ko je bilo delo opravljeno, smo brezno zasuli z živim apnom in ga zminirali. Šel sem k Mačku in mu omenil, da bom nemške ujetnike odpeljal nazaj v Škofijske zavode. Skočil je pokonci: »A si neumen?! Dogovori se z Ribičičem, naj jih pošlje k Vasji.« Tako so tudi te nemške vojake, med katerimi ni bilo niti enega samega oficirja, pobili v Kočevskem Rogu.

• **Pri likvidacijah je najbolj izpostavljena vloga Ivana Mačka-Matije. Kdo pa so bile osebe iz ozadja?**

Moja bivša žena **Cveta Zimic** je bila do leta 1946 tajnica **Mitje Ribičiča**. Nekoč mi je, ko je prišla iz službe, dejala: »Veš Erno, kaj se dogaja pri nas. Nedoželjne ljudi pobijajo. Ljudi vozijo iz taborišč in jih sproti likvidirajo.« Žena je tipkala sezname za likvidacije in za sodišča, ki jih je sestavljali Ribičič. Ko sem pobegnil na Madžarsko, jo je on osebno zaprl v zloglasen oznovski

zapor na Poljanah. Izsiljeval jo je, naj podpiše izjavo o nekakšnih svojih zvezah v Ljubljani in naj se loči od mene, z besedami: »Imaš rada svoja dva sinova? Eden umira, drugi pa ima nalezljivo bolezen, tako da lahko že jutri umre.« Psihično jo je popolnoma zlomil.

• **Kaj ste počeli v povojni Ozni?**

Maja 1945 mi je Maček ukazal, naj priskrbim stanovanja in obleke za vojake. Ko sem ga vprašal, če imamo denar za obleke, se je prijel za pištolo: »Če boš podpisal en sam račun, ti bom plačal s temle.« Najprej sem se odpravil k veletrgovcu Sovanu, ki mi je pokazal svoje zaloge. Naročili smo tri tovarnjake blaga, ne da bi podpisali račune. Tako smo obredli vso Ljubljano. Ogoljufani trgovci so se začeli zbirati pred Slavijo. Ko smo se v mercedesu peljali mimo njih, sem se potuhnil med sedeže, ker sem se bal, da bi me zagledali. Potem sem moral v Škofljiške zavode, od koder smo z avtomobili vozili dragocenosti, ki so jih pobirali ujetnikom. Denar je bil od vsepovsod: od hrvaških kun do romunskega denarja. Odpeljali smo ga v Narodno banko, kar pa je bilo dragocenosti in zlata, smo morali izročiti Mačku. Pritličje Slavije je bilo natrpano z ukrađenimi in zaplenjenimi predmeti. Uslužbenci so lahko izbirali pohištvo, obleke in drugo. Mačkovi sorodniki so odnašali največ in so izbirali med najboljšimi kosi. Polde, Cilka, Tone Maček, Pepca Kardelj, bratje, sestre, bratrance. Ko sem nekoč prišel v službo, mi je dežurni poročnik izročil listek, na katerem je bil naslov s sporočilom: »Kdor pride s tem listkom, lahko kovčka odnese.« Kovčka sta bila last nekega trgovca, ki je po vsej verjetnosti emigriral, listek pa je Ozna našla med preiskavami. Šli smo ponju na naslov pri Tromostovju in ju odnesli k Matiji, ki ju je odprl. Bila sta polna zlatnine: cigaretnice, zlate ure, vžigalniki. Ko sem popoldne prišel nazaj, je imel Maček do komolcev zavihane rokave, na vsaki roki pa po tri ure. Poslušal jih je in si jih ogledoval, kot da ne ve, za katero bi se odločil. Zlatino si je seveda v celoti prilastil. Ob tem sem se spomnil medvojnega dogodka iz Bele krajine. Na Stražnjem Vrhu smo imeli prijavno bazo. Neki kmečki fantič je nekje vzel žepno uro in si jo vtaknil v žep. Pa so ga prijavili. Ko je Maček za to izvedel, je poslal svoje ljudi iz zaščitne čete. Tega fanta, ki se je prostovoljno pridružil partizanom, je dal hladnokrvno likvidirati. Avgusta 1945 sem moral na Primorsko, da bi preveril, v kakšnem stanju so fojbe. V zahodnem tisku so se namreč razpisali o izginulih iz zasedbenih con, ki so jih naši deportirali in likvidirali. Pregledali smo tri fojbe v bližini Ajdovščine, ki so bile polne razpadajočih trupel. Nismo ukrepali tako kot v Podutiku, ker trupel ni bilo več mogoče identificirati.

• **Potemtakem ste se največ ukvarjali z obhodi brezen.**

In ne samo s tem. Ko je Tito prvič po koncu vojne prišel v Ljubljano, sem moral zanj poiskati vilo. V Savljah so imeli Vidmarjevi na vrtu svoje tovarne vilo, ki so nam jo posodili za kakšnih deset dni. Tovarno so izpraznili in postavili stražo. Ko je Tito odšel, sem Vidmarjevo vprašal za dolg. Rekla je, da ji nismo nič dolžni. Ko pa sem jo vprašal, ali je bilo ob ponovni vsetitvi vse v redu, je potožila: »Ah, kaj naj rečem... Bila je ena neprijetnost.« Njen mož Stane Vidmar je za

neko umetniško sliko imel vgrajen trezor, v katerem sta bila denar in zlatina. Po Titovem odhodu iz vile je vse to izginilo. Bilo mi je zelo neprijetno, ker je Vidmarjeva po osvoboditvi novi oblasti prostovoljno darovala nekaj tovarnjakov oblačil. V tisto vilo pa se je pozneje vselil **Sergej Kraigher**.

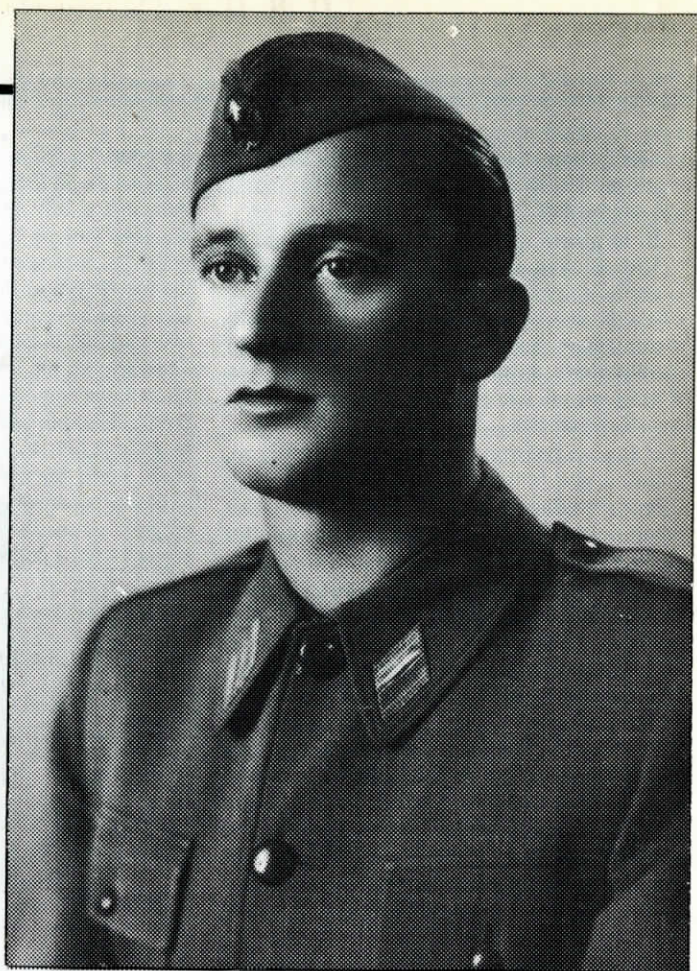
• **Je bilo vaše delovanje omejeno samo na ljubljansko območje?**

Ne, jeseni me je Maček imenoval za poveljnika Ozne za Primorsko, odgovornega za partijsko življenje. Ko sem videl, kaj se tam dogaja, sem spoznal, da v Ozni ne bom več dolgo. Ljudi, ki so brez potnih listov prestopili zasedbeni con, so množično zapirali. Pod vodstvom Rankovičevega namestnika Čeče Jovanovića je prišla delegacija nadzorovat dogajanje v naši coni. Ker sem nasprotoval likvidacijam in terorju, sem prišel v spor z njimi, zato je Jovanović zahteval, da me zamenjajo. Ko sem prišel nazaj, sem delal v ljubljanski Ozni, ki jo je vodil **Ivo Svetina**. Nalože-

no mi je bilo prebiranje pisem, ki so prihajala iz tujine. »Sumljive« odstavke sem podčrtaval z rdečim črnilom. Naslove s teh pisem so vnašali v kartoteko Ozne pod oznako potencialnih sovražnikov. Tiste, ki so se znašli na teh seznamih, so potem onemogočali na vsakem koraku: pri šolanju (njihovi potomci npr. niso mogli dobiti študentskega), prav tako pa niso mogli napredovati v podjetjih in delovati v politiki. Ljubljanska Ozna je poleg tega imela v Šiški delavnico, kjer so pod vodstvom **Milana Apiha** izdelovali mučilne pripomočke in naprave za zapore in taborišča. Njihov najpomembnejši naročnik je bilo taborišče na Golem otoku.

• **Kaj je bil povod, da vas je Boris Kraigher vrgeł iz partije?**

Izkoristil je insinacije Čeče Jovanovića, da smo na Primorskem tihotapili iz angleške cone. V resnici pa me je tja poslal Maček, da bi naši ljudje po nizkih cenah kupovali bencin za potrebe Ozne, ker ga pri nas ni bilo dovolj. Nekaj so ga kupili, preostalo pa ukradli. Zato sem zahteval Mačkovo pričevanje, pa me niso hoteli niti poslušati. Šlo je za politično ozadje oziroma za spor med Kraigherjem in Mačkom, saj se je pozneje ravno Kraigher pogoltnil v lov na politične oporečnike, ki jih je bilo takrat modno vseprek označevati za informbirojevce. Kraigher je na Goli otok hodil tudi na obhode. Po vrnitvi z enega od takšnih obhodov je Vida Tomšič, ki ga je spremljala, na vse pretege hvalila, kako okusno hrano imajo v taborišču.

Albert Svetina-Erno: »Ker je bilo brezno globoko, je delo trajalo skoraj tri tedne. Nemški ujetniki so trupla nosili kakšnih dvesto metrov nižje v dolino, kjer so jih zakopavali v jarke. Bilo je okoli 900 do 1000 trupel, vojaki različnih vojsk. Imeli so predvsem uniforme slovenske domobranske in hrvaške vojske.«

• **Kaj ste počeli po odhodu iz Ozne?**

Delal sem v Mestnem odboru, ki ga je vodil **Matija Malešič**. Poleti 1948 me je poslal kot člana jugoslovanske delegacije na proslavo 100. obletnice osvoboditve Sofije. Po sprejemu pri Dimitrovu nas je **Rato Dugonjić**, ki je delegacijo vodil, v nekem sofijskem hotelu začel spraševati, kaj mislimo o resoluciji informbiroja. Ko sem mu povedal, da nisem član partije, se je zelo začudil. Takoj sem postal sumljiv, drugi člani delegacije pa so se me začeli izogibati. V času zapletanja odnosov s Sovjeti, sem razvoj dogodkov spremljal tudi po moskovskem radiu. Takrat sem še verjel, da je vsaj na Vzhodu demokracija, če je že pri nas ni bilo. V krogu prijateljev, s katerimi sem se sestajal, smo razpravljali o tem. Februarja 1949 pa so mi oznovci preiskali stanovanje. Odločil sem se, da bom pobegnil. Ženi sem rekel, da grem na Primorsko. Ko je Kraigher izvedel, da me ni v Ljubljani, je na italijansko mejo poslal celo brigado. Zasede so me čakale povsod tam, kjer so živeli moji najbližji. Vedel sem, da ne smem pobegniti v Italijo, ker je tam Ozna imela dobro organizirano mrežo, s pomočjo katere je ugrabljala politične nasprotnike, ki so potem končali na Golem otoku. Ljudje, ki so me čakali na meji, so dobili ukaz, naj me brez zaslišanja takoj ustrelijo. Bali so se, da bi jim ušel, ker sem preveč vedel. V resnici sem šel z vlakom do Slavonskega Broda, kjer sem imel sorodnike, potem pa sem v bližini Koprivnice prestopil Dravo in po zvezah ilegalno prestopil mejo z Madžarsko. Bil je 18. marec 1949.

Borut Meško